

svědomí právě nalíčené dráty a v případě Liuwu jde dokonce o nejvýznamnější příčinu jejich úhynu.

Zmíněná opatření se v obou zambijských oblastech promítla do zvýšené populační hustoty lvů a psů hyenových. Poprvé za

3 Nejčastěji se z velkých šelem do drátěných ok v Africe chytají hyeny skvrnitě (*Crocuta crocuta*). Přestože se hyena dokáže úspěšně přizpůsobit různým biotopům, její areál se za posledních 40 let zmenšil o celou čtvrtinu. Odhaduje se, že dnes žije na celém kontinentě méně než 50 tisíc jedinců. Snímky J. Plesníka

20 let nebyli v případě lvů v r. 2020 zaznamenáni žádní jedinci chycení do drátěných smyček a totéž se opakovalo o rok později i u psů hyenových.

Zkušenosti ze Zambie potvrzují, že i když pytláčení drátěnými oky nemusí záměrně cílit na velké šelmy, zůstává pro ně závažnou hrozbou. Současně se ukazuje, že trvalé monitorování spojené s ošetřením zraněných zvířat dokáže tuto hrozbu významně omezit.

[Conservation Biology 2024, 401: 110376]

Jan Plesník

ZAUJALO NÁS

Výzkum v chráněných územích ve světě: současný stav a vývojové trendy

Vyhlašování chráněných území a jejich správa patří mezi tradiční způsoby péče o přírodní a krajinné dědictví. Skutečně účinná územní ochrana by měla být založena na aktuálních znalostech biologické rozmanitosti, získaných kromě monitorování jejich modelových složek také výzkumem.

Sonia Llorente-Culebrasová z Autonomní univerzity v Madridu analyzovala se svými spolupracovníky výzkum prováděný v letech 1980–2021 v chráněných územích světa. Z přibližně 8 tisíc článků v angličtině vybrali příspěvky ze špičkových vědeckých časopisů Biodiversity and Conservation, Biological Conservation a Conservation Biology. Poté vyřadili práce, které se nezaobývaly měřitelnou charakteristikou biodiverzity nebo probíhaly v dnes již neexistujících chráněných územích. Nakonec pro rozbor využili 389 příspěvků o flóře a fauně, které se týkaly více než jednoho druhu.

Ukázalo se, že v chráněných územích vědci zkoumali častěji živočichy (59 % článků) než rostliny. Přestože 95 % všech živočišných druhů tvoří bezobratlí, dvě třetiny statí o fauně cílily na obratlovce. Jak se dalo předpokládat, nejčastěji studovanou skupinou bezobratlých představoval hmyz, kde se badatelé soustředili zejména na dva z jeho 29 řádů, na motýly (Lepidoptera) a brouky (Coleoptera). Celkově se ale vůbec nejvíce studií v chráněných územích zaměřilo na dřeviny – v uvedených časopisech o nich bylo publikováno více statí než o ptácích nebo savcích.

Většina analyzovaných článků prezentovala výsledky výzkumu planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů získané v určitém chráněném území v rámci jednoho státu. Nejčastěji šlo o flóru nebo faunu evropských chráněných území, následovaných africkými národními parky, přírodními rezervacemi, chráněnou krajinou

a dalšími kategoriemi územní ochrany. Poněkud jiný obrázek získáme, podíváme-li se na jednotlivé státy. Symbolická medailová umístění si s malými odstupy vybojovaly USA, Brazílie a Jihoafrická republika. Světová databanka chráněných území (WDPA, www.protectedplanet.net) spravovaná Programem OSN pro životní prostředí (UNEP) a Mezinárodní unií ochrany přírody (IUCN) potvrdí, že právě v Evropě a USA se nachází většina všech oficiálně vyhlášených chráněných území. Zmiňované části světa mají navíc ve srovnání s jinými výrazně větší finanční a personální

kapacity pro studium bioty. Není divu, že biom opadavého listnatého lesa mírného pásu zůstává nejstudovanějším ekosystémem naší planety (viz Živa 2012, 6: CXVI).

Analýza potvrdila i známý předpoklad: 87 % článků představilo výstupy výzkumu suchozemských biotopů, zatímco příspěvky o chráněných vnitrozemských a mořských vodách měly podstatně nižší podíl (7 %, resp. 6 %). I když moře zabírá více než 70 % zemského povrchu, v době sepsání článku bylo jen 8,1 % jeho rozlohy chráněno, přičemž pod územní ochranou se tehdy nacházelo 15,8 % souše.

Ostrov sice tvoří jen 6,8 % povrchu naší planety, ale hostí více než polovinu celosvětově ohrožených druhů. Současně se staly místem, kde v posledních stoletích proběhly tři čtvrtiny známých vymření (extinkcí). Přesto se více než 75 % hodnocených článků soustředilo na pevninské biotopy.

Ačkoli tři čtvrtiny analyzovaných studií přinášely nové údaje, obvykle se týkaly výskytu určitých druhů. Jen výjimečně šlo o vyčíslení nových funkčních znaků nebo sekvenci DNA, nejčastěji opět u oblíbených a dobře zkoumaných taxonů.

Autoři jsou si vědomi určitých omezení použité metodiky. Dřívější studie potvrdily, že také prominentní vědecké časopisy otiskují častěji články o populárních taxonech. Opomenout nelze ani poměrně vysoké poplatky za zveřejnění článku. Mohou přesahovat 2 000 USD (asi 46 tisíc Kč), což může vést z chudších zemí odradit od publikování, zvláště pokud pro tyto účely nemají vhodnou položku v rozpočtu projektu. Část prací o biotě chráněných území bývá sepsována v jiném jazyce, než je univerzální angličtina. Jde o nezářádku cenné zprávy vypracované správami chráněných území, regionálními nebo ústředními úřady či nevládními organizacemi.

[Biological Conservation 2023, 281: 109988]

1 Západní poddruh antilopy Derbyho (*Taurotragus derbianus derbianus*) připomíná velikostí a hmotností volně žijící tury. V Senegalu se na jeho záchraně významně podílejí pracovníci České zemědělské univerzity v Praze, kteří v rezervacích Bandia a Fathala dlouhodobě studují jeho bionomii. Foto J. Plesníka